

УДК 929Липа:908(477.82)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.31.04>

«ВОЛИНСЬКИЙ СЛІД» У БІОГРАФІЇ ЮРІЯ ЛИПИ

Кучеренко Світлана,

аспірантка І курсу спеціальності «Історія та археологія»
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
заступниця голови правління Благодійного Фонду
імені Івана та Юрія Лип (м. Одеса)
ORCID ID: 0000-0002-3718-2579

У статті йдеться про Волинь на життєвому шляху українського громадсько-політичного діяча, письменника, лікаря Юрія Липи (1900–1944)¹ та наявність волинян у його оточенні.

Поява нових біографічних фактів завдяки краєзнавчим пошукам доповнює, уточнює, конкретизує, урізноманітнює образ досліджуваної особи, який містить характеристику оточення, взаємозв'язки, взаємовпливи та взаємодію з нею. Зв'язок Юрія Липи з Волинню і волинянами ще жодного разу не був предметом вивчення, тому мета розвідки – дослідити цей зв'язок: установити причини поїздки, обставини знайомства й розвиток взаємовідносин з волинянами.

Джерела дослідження – епістолярій Ю. Липи (1920–1930-х років, зокрема листування з М. Донцовою, Н. Лівіцькою-Холодною, А. Жуком), рецензії Ю. Липи («Розмова з порожнечою» на статтю У. Самчука, «Мить із майстром» на збірку Ю. Косача), спогади сучасників (У. Самчук «Юрій Липа. Поет і лікар», «На білому коні», «На коні вороному»; Т. Бульба-Боровець «Армія без держави»; Р. Сочинський «Спомини про Юрія Липу»), праці перших липознавців (Ю. Косач «Організатор українського почуття», Л. Биковський «До проблематики життя і творчості Юрія Липи»).

У результаті дослідів з'ясовано, що із середини 1920-х до початку 1930-х рр. Ю. Липа часто бував на Волині. Приятелі М. та Д. Донцових гостили в себе як талановитого письменника й громадського діяча родини Підгірських і Пирогових у Любитові та Ковелі. На різних етапах життя в оточенні Ю. Липи були знамениті волиняни Ю. Косач, У. Самчук, Т. Бульба-Боровець. На прикладах із хроніки життя Ю. Липи, складеної авторкою статті на основі наявних джерел, вдалося показати деякі особливості спілкування, виявити нові аспекти біографії, доповнити образи вищезазначених осіб.

Подальше дослідження полягає у вивченні еволюції взаємин діяча з відомими волинянами та пошуку нових імен і контактів, як-от установлення особи пана Новоселицького з Ковеля. Нерозкритим також залишилося творче звертання Ю. Липи до Волинського краю в поезії, прозі, публіцистиці; публікації його творів та відгуки в місцевих часописах.

Ключові слова: Юрій Липа, Волинь, волиняни, біографія, джерела дослідження, липознавство.

Kucherenko Svitlana. “Volyn trace” in the biography of Yuriy Lypa

The article deals with the presence of Volyn in the life path of the Ukrainian public and political figure, writer, doctor Yuriy Lypa (1900–1944) and the presence of volynians in his entourage.

The emergence of new biographical facts due to local research complements, clarifies, concretizes, and diversifies the image of the person being studied, which includes characteristics of the environment, relationships, mutual influences, and interaction with it. Yuriy Lypa's connection with Volyn and the people of Volyn has never been the subject of study,

¹ **Юрій Іванович Липа** (22.04 / 5.05.1900, м-ко Старі Санжари на Полтавщині – 20.08.1944, с. Шутова на Яворівщині) – поет, прозаїк, перекладач, публіцист, літературознавець, мистецтвознавець, історіософ, геополітик, громадський діяч, редактор, видавець, лікар-практик, науковець-медик. Формувався в українському середовищі м. Одеси (1909–1918). Під час Української революції належав до СУМ, «Одеської Січі» та студентської сотні. Навчався на юридичному факультеті в Одеському та Кам'янець-Подільському університетах; медичному факультеті в Познанському університеті; військову медицину вивчав у Варшавській школі підхорунжих санітарних; фітотерапію – у Віленському університеті; політичні науки – у Варшавському університеті. Мешкав, лікарував і творив у Варшаві (1929–1943 рр.) в м. Яворів, с. Бунів с. Іваники на Львівщині (1943–1944). Закатований енкаведистами 20 серпня 1944 р. в с. Шутова за лікарську допомогу упівцям. Похований у с. Бунів. Організаційна діяльність: учасник літературної групи «Сонцецвіт», співорганізатор літературної групи «Танк», редактор газети «Вісник Одеси» й журналу «Нова думка», співзасновник видавництва «Народній стяг». Громадська діяльність: ідеолог і провідник української студентської корпорації «Чорноморе» (з 1925 р.); співробітник Українського економічного бюро (1933); голова Українського допомогового комітету (на межі 1939–1940 рр.); фундатор, співробітник і директор Українського Чорноморського інституту (1940–1944, 1944). Творчість: поетичні збірки «Світлість» (1925), «Суворість» (1931), «Вірую» (1938); роман «Козаки в Московії» (1934); літературознавча збірка «Бій за українську літературу» (1935); 3-томник новел «Нотатник» (1936–1937); публіцистична трилогія «Призначення України» (1938), «Чорноморська доктрина» (1940), «Розподіл Росії» (1941) тощо. Див. докл. Кучеренко С. Чорноморець // Стамбол І., Кучеренко С. Іван та Юрій Липи [Тарасівець і Чорноморець]. Харків : Фоліо, 2016. С. 63–121.

so the purpose is to investigate this connection: to establish the reasons for trips, the circumstances of acquaintance and the development of mutual relations with the volynians.

The sources of the research are Yu. Lypa's epistolary (1920s–1930s, in particular correspondence with M. Dontsova, N. Liviyska-Kholodna, A. Zhuk), reviews by Yu. Lypa ("Conversation with Emptiness" to the article by U. Samchuk, "A moment with the master" to the collection of Y. Kosach), memoirs of contemporaries (U. Samchuk "Yuriy Lypa. Poet and doctor", "On a white horse", "On a crow horse"; T. Bulba-Borovets "Army without a state"; R. Sochynskiy "Memories of Yuriy Lypa"), works of the first lyoznavtsi (Yu. Kosach "Organizer of Ukrainian feeling", L. Bykovskiy "To the problems of the life and work of Yuri Lypa").

As a result of research, it was found that from the mid-1920s to the beginning of the 1930s Yu. Lypa often visited Volyn. Friend of M. and D. Dontsov was hosted as a talented writer and public figure by the Pidhirski and Pyrogovy families in Lyubytiv and Kovel. At various stages of his life, Y. Lypa was surrounded by famous volynians Y. Kosach, U. Samchuk, and T. Bulba-Borovets. Using examples from the chronicle of Yu. Lypa's life, compiled by the author of the article on the basis of available sources, it was possible to show some peculiarities of communication, reveal new aspects of biographies, and supplement the images of the above-mentioned persons.

Further research consists in studying the evolution of the actor's relations with famous volynians and finding new names and contacts, such as establishing the identity of Mr. Novoselytskyi from Kovel. Yu. Lypa's creative appeal to the Volyn region in poetry, prose, journalism also remained undiscovered; publications of his works and reviews in local magazines.

Key words: Yuriy Lypa, Volyn, volyniany, biography, research sources, lyoznavstvo.

Життєвий шлях історичної постаті й, відповідно, реконструкція її біографії в часі та просторі нелінійні й нерівномірні як для об'єкта дослідження, так і для біографа. Неповторність життя, а тому й історія досліджуваного персонажа, творилася, і, відповідно, передається через «подієву канву», або «фактологічний каркас» [1, с. 55]. Поява нових біографічних фактів завдяки краєзнавчим пошукам доповнює, уточнює, конкретизує, урізноманітнює образ досліджуваної особи, який, серед інших складників, містить характеристику оточення, взаємозв'язки, взаємовпливи та взаємодію.

Краєзнавчі пошуки, пов'язані з постаттю Ю. Липи, свого часу здійснили П. Арсенич, С. Кобута, Б. Мельничук.

Прикарпатський краєзнавець П. Арсенич у статті «Юрій та Іван Липи і Прикарпаття» [2, с. 145–150] описав конкретні випадки знайомства, дав перелік місць перебування, звернувся до листування, докладно зупинився на знакових подіях. Буковинський краєзнавець Б. Мельничук у дослідженні «Юрій Липа і Буковина» [3, с. 36–46] виокремив дві форми контактів діяча: особисті зв'язки з відповідним краєм та творче звертання до цього краю; віднайшов публікації творів Ю. Липи, рецензії та відгуки про його творчість у місцевих часописах. У розвідці істориків С. і Л. Кобут «Прикарпаття і прикарпатці в житті Івана та Юрія Липів: штрихи до біографії діячів» [4, с. 80–84] згадано попередні напрацювання з теми, названі джерела, зроблено істотні доповнення й уточнення, зазначено адреси, де зупинився Ю. Липа з батьком, наведено подробиці стосунків з місцевими діячами.

Отже, завдяки дослідникам «буковинського й прикарпатського слідів» Ю. Липи, окреслилася структура статті такого жанру. Від них і запозичено вдалий термін «слід».

Зв'язок Юрія Липи з Волиню й волинянами ще жодного разу не був предметом наукової розвідки. Мета розвідки – дослідити зв'язки Ю. Липи з Волинським краєм, для цього встановити причини поїздки, обставини знайомства й розвиток стосунків з волинянами. Джерела дослідження – спогади сучасників та епістолярій Ю. Липи.

Уперше Ю. Липа опинився на Волині (точніше Волинському Поліссі) в тимчасовій столиці УНР м. Рівне слідом за урядом разом з батьком – міністром культур. Міністерство І. Липи заїхало в місто 31 березня 1919 р. Після 8 квітня І. Липа із сином відбув до Бродів на нараду як член Центрального комітету УПСР [5, с. 180].

Наступні відвідини Ю. Липою краю пов'язані з родиною Донцових. Молодий письменник друкувався в «Літературно-науковому віснику» та «Віснику», які редагував Дмитро Донцов. Марія Донцова-Бачинська разом із сестрою Олександрою (Лесею) Підгірською-Бачинською і матір'ю Ольгою Бачинською опікувалася студентом зі Східної України після смерті його батька [6, с. 61]. Леся була дружиною громадського, політичного й церковного діяча, адвоката, журналіста, видавця та мецената Самійла Підгірського (1868–1945). На хуторі панства Підгірських біля с. Любитів поблизу Ковеля, не раз гостював Ю. Липа.

Волинянин Самійло Підгірський (1888–1945) був членом Центральної Ради від Волині, головою Волинської земської управи, організатором Житомирської і Ковельської «Просвіт» та Українського братства Святого Спаси; засновником журналу «Громадянин» і «Волинської газети»; послом польського Сейму, головою Української парламентської репрезентації, ініціатором й очільником Української партії національної роботи; симпатиком ОУН, головою Ковельської повітової управи. Його

дружина Олександра також була громадською діячкою, активісткою Союзу українок Волині, координаторкою ковельської «Просвіти».

Родина Підгірських не пережила воєнного лихоліття, як і Юрій Липа. За зв'язки з ОУН у серпні 1941 р. Підгірські були заарештовані, за відсутністю доказів в антинімецькій діяльності звільнені, але в 1943 р. Лесею Підгірську та її доньку Нану Голубець-Вітрик розстріляли гестапівці. Невдовзі, у травні 1944 р., у Любитові енкаведисти заарештували Самійла Підгірського й перевезли до київської в'язниці, де він захворів і 5 серпня 1944 р. помер у в'язничній лікарні [8]. Через два тижні після смерті С. Підгірського 20 серпня 1944 р. в с. Бунів на Яворівщині заарештовано й закатовано Ю. Липу.

Слід додати, що в біографії М. Донцової (1891–1978) також є волинська сторінка: у 1941 р. разом з братом Володимиром вона виїхала зі Львова до Ковеля. У 1943 р. її заарештовано й ув'язнено в Ковельській в'язниці як заручницю. Після звільнення вона виїхала до Праги [9, с. 685].

У хроніці життя Ю. Липи віднайдено підтвердження таких відвідин.

1924 рік. У листі до М. Донцової від 7 січня 1924 р. Ю. Липа поцікавився, чи панство Підгірських поїхало до Варшави (тобто на початок 1924 р. вони вже познайомилися – С. К.) [7, арк. 56].

1925 рік. Друг і перший біограф Ю. Липи Лев Биковський, збираючи біографічні факти, дізнався від Ю. Косача, що він у 1925 р. був у Любитові [10, с. 375].

«1925 рік. Любитів під Ковлем – волинське Полісся, місце дії “Лісової пісні”. У прохолоді слив'яного садка юнак із високим чолом, з насмішуватими сірими очима, студент медицини Познанського університету Юрій Липа. Але він же й автор знаменного вірша про Байрона, вміщеного в липневому числі “Літературно-наукового вісника”. “Визволяйтесь від стиків з російською літературою, визволяйтесь від горьківського підстерігання життя, пасивного спостерігання, що є босяцтвом. Цілковите зірвання з російською літературою – ось наше завдання. Вчитись у заході, тільки захід”, – слова Липи до початківця, що приніс йому до розгляду свої перші твори» [11, с. 353]

Так починається стаття Ю. Косача «Юрій Липа – організатор українського почуття» (1946). Чи не звідси взяв інформацію Л. Биковський?

1927 рік. З листа М. Донцової до чоловіка від 19 вересня 1927 р. зрозуміло, що Ю. Липа, побувши декілька днів у Любитові, поїхав ще до Пирогових до Ковеля [12, с. 216].

Лікар і педагог, онук знаменитого Миколи Пирогова, також Микола Пирогов (1875–1961) – громадсько-політичний діяч Волині, посол польського Сейму, засновник ковельської жіночої гімназії. Дружина М. Пирогова Юлія була начальницею гімназії, а він – лікарем. Також М. Пирогов заснував 4-ту Київську українську гімназію. У 1908, 1911–1915 рр., а потім у 1941–1943 рр. очолював міську управу Ковеля. Юлія і Микола Пирогови були близькими друзями М. Донцової-Бачинської. Її брат Володимир Бачинський одружився з донькою Пирогових – Оксаною Бачинською-Пироговою. Друга їхня донька, Наталя (Талья) Зибенко, була подругою Марії Бачинської. У 1944 р. М. Пирогов виїхав до Німеччини, а потім до Австралії разом з донькою і зятем, Оксаною і Володимиром Бачинськими [13]. Якби він не емігрував, то повторив би долю С. Підгірського або Ю. Липи.

1930 рік. Приятель і видавець Ю. Липи Михайло Мухин довідався про літні відвідини Підгірських у 1930 р. від його знайомого Новоселецького з Ковеля [14, с. 42]. Про п. Новоселецького, на жаль, нам нічого не відомо.

Унікальним спогадом поділився відомий український лікар і громадський діяч діаспори, колишній президент УЛТПА, співредактор журналу «Лікарський вісник», член Спілки українських журналістів США Ростислав Сочинський (1916–1985), а на початку 1930-х років – учень Української гімназії в Луцьку:

«Одного літа з кількома товаришами відвідали ми гостинну літню оселю п-ва Підгірських... У цій оселі під час літніх вакацій збиралося багато української молоді: учнів середніх шкіл і студентів високих шкіл. Так сталося, що якраз тоді відвідував Підгірських лікар Юрій Липа. Довідавшись, хто я є, він пригадав собі зустріч з перед кільканадцяти років у Кам'янці-Подільському з малим хлопчиком.

Юрій Липа, високий синьоокий пристійний мужчина з усміхненим лицем і спокійною переконливою мовою, викликав симпатію до себе вже при першій зустрічі. Він запитував мене про мої плани після того, як я здам матуру. Я сказав, що моєю мрією є стати лікарем. Він радив мені дістатися до військової медичної школи у Варшаві, відомої Школи Підхорунжих Санітарних, де він також брав дворічні курси. Мовляв, Україна потребуватиме колись військових лікарів. Ми також мали розмови на літературні теми, бо зацікавлення літературою викликав у мене вже давніше професор української мови в Луцькій гімназії Модест Левицький, який був лікарем і відомим письменником» [15, с. 2].

Принагідно зазначимо, що з Модестом Левицьким (1866–1932) був знайомий батько Ю. Липи. Вони разом лікарювали в Ананьївському повіті Херсонської губернії в 1898 р. (І. Липа в с. Липецькому,

а М. Левицький – у с. Окни). За проукраїнську позицію їх звинуватили в антидержавній діяльності. Унаслідок переслідування лікарі були змушені шукати собі інші місця роботи як «неблагонадійні персони» [5, с. 52, 54–55].

Далі про волинян, так би мовити, всеукраїнського масштабу, в оточенні Ю. Липи. Ітиметься про письменників Юрія Косача (1908–1990, із с. Колодяжне), Уласа Самчука (1905–1987, із с. Дермань) й організатора українського збройного підпілля Тараса Бульбу-Боровця (1908–1981, із с. Бистричі).

Юрій Косач і Юрій Липа. Вони не були приятелями, а радше знайомими. Проте перший біограф і бібліограф Ю. Липи Л. Биковський уважав Ю. Косача «першим липознавцем», який у перші повоєнні роки написав найбільше статей про Ю. Липу: «Українська література і Юрій Липа» (1946), «Юрій Липа до двохріччя смерті» (1946), «Юрій Липа. Організатор українського почуття» (1946), «Юрій Липа: п'ятиліття загибелі» (1949).

Ставлення Ю. Косача до Ю. Липи вивчала науковиця С. Семенко [16, с. 160–164], окресливши предмет своєї розвідки – «взія Косача щодо ролі Юрія Липи в розвії національної ідеї». Дослідниця віднайшла невідому статтю Ю. Косача «Література червоної крові» (1944) [17, с. 21], у якій автор «зараховує Юрія Липу до когорти митців, чия творчість викликає в читача оптимізм і прагнення до активної діяльності заради розквіту своєї нації, пробуджує в людині «давні героїчні пристрасті, жагу до влади, фанатизм національної місії» [16, с. 164]. С. Семенко визначила, що липознавчі статті Ю. Косача «не втратили своєї значущості в контексті творення духовного меморіалу пошани й пам'яті Юрію Липі» [16, с. 164].

У хроніці життя Ю. Липи знайдено приклади зворотного зв'язку. Зокрема, про їх спілкування свідчать листи Ю. Липи до Д. Донцова: «Довідався я від Косача про стан “облоги” ЛНВ» (01.03.1929); «Панові Косачеві не можу передати Ваших порад, бо тиждень тому він виїхав» (10.03.1929) [18, с. 137–138].

Заснувавши з Є. Маланюком літературну групу «Танк» (1929), Ю. Липа запропонував Ю. Косачу стати «танківцем», але той вагався і зрештою не підтримав цю ініціативу. Ю. Липа так прокоментував його хитання: «Що до малого Косача, то не звертати на його фанаберії уваги. Як добрі виїждженії коні візьмемо його коника до швидкого кроку – він уїздиться» (3 листа до Н. Лівичкої-Холодної від 14.06.1929) [19, с. 363]. Водночас у Л. Биковського читаємо про їхнє спільне студіювання політичних наук у Варшавському університеті в другій половині 1929 р. [10, с. 375].

Згодом, коли склалася літературна група навколо збірника «Ми» (1933), до якої належав Косач, тоді вже Ю. Липа дистанціювався, знову зазначивши: «Що до милого м'якотілого Косача, то він змінюється в переконаннях що 7–8 місяців. Можна зробити дослід, взяти рукопис і потримати до 9 місяців. Коли Косач нічого нового не вродить, то значить переходить у стан сталій» (3 листа до Д. Донцова від 02.04.1934). Але в тому ж листі й таке: «Косач далі шкварить свої «Магізми слів» [12, с. 140–141].

У творчих взаєминах Ю. Липи і Ю. Косача є відгук на поетичну збірку Ю. Косача «Мить із майстром» із цікавою характеристикою поета:

«...Косач висловлюється легко і не поринає в глибини – його стихією є рух, а його світоглядом – жадібність до життя. Він любить елетантну сальонову міру і не дарма його вабить початок ХІХ століття. Він міг би бути добрим корнетом, од хоч би й такого зухвалого Охтирського гусарського полку. З тим полком міг би перейти цілу Європу. Півжартом, півпристрасно збираючи вражіння аж до Парижу і південних французьких портів. Такими враженнями є його остання легкометна збірка. Це – закоханість у зручне речення, у блискучі гри старих і шляхотних візій. Там відгуки поєдинків минулих століть, і праісторичні наші й чужинецькі битви, і врешті на закінчення, як пряжка, слово до простої людини, до сучасника: ...гордість – гасло нам, ішовши у дороги, тільки гордості у Бога ви просіте» [20, с. 7].

Й одна несподівана знахідка. У листі Ю. Липи до А. Жука від 25.02.1939 р. читаємо: «Косач думаю теж серцем з “Чорном.” (українська студентська корпорація «Чорноморе» – С. К.), він писав, що тужить за давніми часами чорноморськими» [21, арк. 57]. З тексту виходить, що Ю. Косач, як і Ю. Липа, був «чорноморцем». Цей факт його біографії недосліджений.

Як бачимо, за життя Ю. Липи відносини між ним і Ю. Косачем були нерівними, але після смерті поета Ю. Косач першим із його сучасників віддав йому належне.

Улас Самчук і Юрій Липа. Приятельські відносини, що склалися між ним і Ю. Липою, описані в пропам'ятній статті У. Самчука «Поет і лікар» (1949) [22, с. 2], опублікованій до 5-х роковин загибелі Ю. Липи, а також мемуарній діалогії «На білому коні» (1965) [23, с. 44–50] та «На коні вороному» (1975) [24, с. 208, 353–354].

Спогади У. Самчука про Ю. Липу свого часу переповів П. Кіндратович [25, с. 2], прокоментував О. Янчук [26, с. 45–48] і дослідив С. Руснак [27, с. 53–62]. Науковець зазначив, що У. Самчук відтворював той образ Ю. Липи, який закарбувався в його пам'яті: складна людина зі своїми вподобаннями

та професійними вміннями і водночас геніальна творча особистість, передаючи все це «за допомогою тонких спостережень, глибокого проникнення в духовний світ зображуваної особистості, вишуканого словесного живопису» [27, с. 62].

Спочатку письменники знали один одного лише по творах. Підтвердженням того є слова У. Самчука: «Я любив його речі, особливо статті і есеї, ми зрідка з ним листувалися, він міцно підтримав мою статтю «Крик у порожнечу»...» [23, с. 47]. Ідеться про відгук-роздум Ю. Липи «Розмова з порожнечею»:

«...Лист п. Самчука “Крик в порожнечу” – це “людський документ”, сказав би Золя. Як же мусіла допекти порожнеча (і то очевидно майже абсолютна, бо не давала резонансу п. Самчукові, коли він написав той крик. Хоч він помиляється, – небагато меценатів мистецтва ми мали, і навіть, здається, маємо... Непропорціональність намірів і очевидності, брак культурного приготування суспільності, брак творчих посередників і організаторів культури – це порожнеча довкола українських письменників... У своєму листі п. Самчук говорить не лише про долю літератури, він неспокійний за долю й окремого письменника. Доля його – здобути гармонію, могутню і всебічну, стати до суперництва у формі з найліпшими суперниками Заходу. І не думати про себе особисто» [28, с. 336, 338].

Початок їх особистого спілкування мабуть пов'язаний з листом У. Самчука до Ю. Липи від 2 лютого 1934 р.

«Вельмишановний колего, не маю приємности бути особисто з Вами знайомим, одначе все те, що належить до Вашої творчості чомусь таке близьке і так прозоро-ясне моєму сприйманню, що осмілюсь писати Вам листа, як людині, з якою пройшов певний шмат життя... Ваші статті (есеї збірки «Бій за українську літературу» – С. К.) уявляю собі велетенськими магнетами, які стягають розпорошені думки бажуючих думати людей до певної цілості і навіть системи. Сьогодні якраз говорили ми про це в колі найближчих знайомих – Ольжича і Стефановича...» [29, с. 210].

Знайомство відбулося значно пізніше – у Варшаві наприкінці травня 1941 р. У. Самчук згадував, що зустрітися з Ю. Липою було непросто, тільки завдяки наполегливості його таки запросили відвідати оселю Лип на вулиці Вспульній, 36. Спочатку господар був дуже офіційний, стриманий і поблажливий до гостя, але в цікавій для обох розмові про літературу й творчість зник холод, з'явилася усмішка і запис пацієнта на прийом лікаря [22, с. 2].

Опісля бачилися лише двічі. У жовтні 1943 р. У. Самчук привіз «доброму приятелю» Ю. Липі бандуру покійного Михайла Теліги, яку той залишив перед від'їздом до Києва. У. Самчуку здавалося, що війна дійде в Галичину нескоро, а Ю. Липа помилявся, вважаючи, що «вони» взагалі сюди не придуть. Його дуже зворушила струна на бандурі, що обірвалася тоді, коли обірвалося життя М. Теліги у Києві [24, с. 208, 353–354]. Про зустріч у Львові в кав'ярні «Пегас» (Літературно-мистецька кнайпа, що відкрилася в червні 1942 р. на площі Марійській, але згодом перенеслася на вул. Романовича, 11) у січні 1944 р. У. Самчук згадував із сумом, оскільки виявилася останньою. Ю. Липа був «таємничо натхненним». У Львові багато пророків і пророчиць. Юрій Липа старанно вслухався в їхні голоси» [22, с. 2].

Спілкування двох непересічних особистостей було взаємокорисним. У. Самчук, визначивши Ю. Липу «своєрідною, окремою, суверенною і самостійною ділянкою», «великою індивідуальністю, що не вміщала в певних стандартних нормах» [23, с. 47, 50], уважав, що його конфлікти з оточенням тільки це підтверджували. Свідченням правдивості такої характеристики може бути співпраця ще з одним волинцем.

Т. Бульба-Боровець. Зустріч з Ю. Липою восени 1939 р. у Варшаві та співпрацю до січня 1940 р. в Українському допомоговому комітеті, де Ю. Липа був очільником, а Т. Бульба-Боровець – секретарем, описано мемуарах останнього «Армія без держави» (1981). Уперше на це джерело звернув увагу літературознавець О. Янчук, який акцентував здобутки УДК в підтримці сотень емігрантів зі Сходу та дещо ідеалізував внесок Ю. Липи [26, с. 50]. Але для більшої об'єктивності опису слідом за мемуаристом зауважимо помилки й суперечності в організації роботи УДК:

«...З д-ром Липою було дуже тяжко працювати. Ця молода, енергійна людина, наскільки була чудовою, як лікар та письменник, настільки була незорієнтованою в адміністративних справах. В особистих відносинах був він безоглядний і дуже нервовий. Крім роботи в комітеті, д-р Липа дуже багато працював тоді над своїми новими працями “Чорноморська доктрина” та “Поділ російської імперії” («Розподіл Росії» – С. К.). Він заснував видавництво “Український Чорноморський інститут”. Ми всіма силами намагалися заснувати свій новий часопис, якого я охрестив “Вогонь” та дав до нього декілька статей... З часописом нічого не вийшло. Німці не дали дозволу видавати його у Варшаві» [30, с. 62–63].

Те, що Ю. Липа швидко позбувся посади, Т. Бульба-Боровець пояснював «внутрішнім переворотом», «революцією». Після невдалого адміністрування в ситуації постійної міжпартійної, міжфракційної та міжособистісної боротьби за контроль над українськими організаціями він взагалі відійшов від

громадської праці, продовжив лікарську практику, публіцистичну та організаційно-видавничу діяльність [10, с. 377].

Наведемо як перегук коментар У. Самчука: «Липа завжди був і лишався для нас дуже атракційною силою на нашому культурному фронті, без уваги на всі його дивацтва, включно з певним путчем, коли наш шановний колега, позаздривши лаврам Муссоліні, забажав силою захистити “владу” на Українським допомоговим комітетом Варшави, що йому, на щастя, не повелося й тим зберегло його добре ім’я від неслави» [23, с. 47, 50].

Як з’ясувалося, із середини 1920-х до початку 1930-х рр. Ю. Липа часто бував на Волині. Родини Підгірських і Пирогових гостили його в себе як приятеля родичів М. і Д. Донцових, а також талановитого письменника й громадського діяча. Поїздки могли із часом припинитися через виїзд Ю. Липи до Великої Британії на стажування або на навчання у Віленському університеті на курсі фітотерапії.

На різних етапах життя в оточення Ю. Липи потрапили знамениті волиняни Ю. Косач, У. Самчук, Т. Бульба-Боровець. На прикладах із хроніки життя Ю. Липи, складеної авторкою статті з наявних джерел, вдалося показати деякі особливості спілкування, виявити нові аспекти біографії, доповнити образи всіх названих осіб. Це лише початки окремих розвідок про еволюцію взаємин і взаємовпливи.

Обмежений формат статті не дав змоги більш докладно представити «волинський слід» Ю. Липи. Нерозкритим залишилося його творче звертання до Волинського краю в поезії, прозі, публіцистиці; публікації Ю. Липи й про нього в місцевих часописах.

Щодо краєзнавчих пошуків загалом, оскільки Ю. Липа у своєму житті багато мандрував у приватних, професійних, громадських, політичних та літературних справах, недослідженими залишаються «закарпатський слід» у біографії Ю. Липи.

Література:

1. Голубович І. В. «Biographical turn» у дисциплінарному ракурсі: філософія vs історія. *Biography. Біографіка. Біографістика: збірник праць Інституту біографічних досліджень* / ред. Л. І. Буряк. Київ : НУБВ, 2022. Вип. 1. С. 52–56. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004350> (дата звернення 1.05.2024)
2. Арсенич П. Юрій та Іван Липи і Прикарпаття. *Юрій Липа: Збірник статей і матеріалів* / упоряд. І. Скрипник. Івано-Франківськ : Факел, 2000. С. 145–150.
3. Мельничук Б. Юрій Липа і Буковина. *Юрій Липа: голос доби і приклад чину: збірник наукових праць* / відп. ред. Т. Салига; ЛНУ імені І. Франка. Львів, 2001. С. 36–46.
4. Кобута С., Кобута Л. Прикарпаття і прикарпатці у житті Івана та Юрія Липів: штрихи до біографії діячів. *Десяти Липівські читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* / упоряд. С. Кучеренко; ІФНМУ. Івано-Франківськ, 2020. С. 80–84; Кобута С. Станиславівські правники М. Литвинович і Ю. Олесницький – приятелі Івана Липи і Юрія Липи. *Дев’яти Липівські читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* / упоряд. С. Кучеренко; ПУЕТ. Полтава, 2018. С. 134–140.
5. Стамбол І. Іван Львович Липа в українському національному русі: лікар, письменник, тарасівець / наук. ред. і вст. ст. В. М. Хмарський; НБУ імені В. В. Вернадського, ОНУ імені І. І. Мечникова. Київ, Одеса, 2017. 296 с.
6. Дорошенко В. «Збірник на пошану Ю. Липи» (1947); Л. Биковський «До про проблематики життя і творчості» (1948): рецензія. *Українські бібліологічні вісті*. Аусбург, 1948. Ч. 1. С. 61.
7. Липа Ю. Листи до М. Донцової. ЦДАВОУ. Ф. 3849. Оп. 1. Спр. 18. Арк. 56.
8. Вільчинський П. Адвокат з Волині – борець за самостійну Україну *Історична правда*. 11.02.2022. URL: <https://www.istravda.com.ua/articles/2022/02/11/160918/> (дата звернення 6.05.2024)
9. Шліхта І. Штрихи до портрета Марії Донцової. *Український археографічний щорічник*. Нова серія. Вип. 8/9. Український археографічний збірник. Т. 11/12. Київ, Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 2004. С. 681–694.
10. Биковський Л. До проблематики життя і творчості Юрія Липи. *Юрій Липа: голос доби і приклад чину: збірник наукових праць* / відп. ред. Т. Салига; ЛНУ імені І. Франка. Львів, 2001. С. 373–380.
11. Косач Ю. Юрій Липа. Організатор українського почуття. *Юрій Липа: голос доби і приклад чину: збірник наукових праць* / відп. ред. Т. Салига; ЛНУ імені І. Франка. Львів, 2001. С. 353–358.
12. Сварник Г. Ю. Липа і Д. Донцов крізь призму особистих і творчих взаємин. *Юрій Липа: голос доби і приклад чину: збірник наукових праць* / відп. ред. Т. Салига; ЛНУ імені І. Франка. Львів, 2001. С. 213–228.
13. Миронюк А. Ковельський міський голова, Микола Пирогов. 6.09.2020. URL: <https://kovel.media/kovelskyj-miskyj-golova-mykola-pyrogov/> (дата звернення 6.05.2024)
14. Мухин М. Яснозбройний Юрій (спогади). *Київ*. Філадельфія, 1953. Кн. І. С. 41–47.
15. Сочинський Р. Спомини про Юрія Липу. *Свобода*. Нью Джерсі, 1985. Ч. 145. 1 серпня. С. 2.
16. Семенко С. Висвітлення життєвого і творчого подвигу Юрія Липи у публіцистичних виступах Юрія Косача. *Дев’яти Липівські читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* / упоряд. С. В. Кучеренко; ПУЕТ. Полтава, 2018. С. 160–164.
17. Косач Ю. Література червоної крові. *Дорога*. Львів, 1944. С. 21.
18. Сварник Г. Листування Ю. Липи з Д. Донцовим. *Українські проблеми*. Київ, 1995. №3/4. С. 130–160.
19. Листи Ю. Липи до Н. Ливицької-Холодної. Матеріяли до історії літератури і громадської думки. Листування з американських архівів. Нью Йорк, 1992. С. 349–376.

20. Липа Ю. Мить із майстром. *Новий час*. Львів, 1937. Ч. 50. 8 березня. С. 7.
21. Листи Ю. Липи до А. Жука. ЦДІАЛ. Колекція 9. М/ф. 7510. Арк. 57.
22. Самчук У. Юрій Липа. Поет і лікар. *Свобода*. 1949. Ч. 248. 25 жовтня. С. 2.
23. Самчук У. На білому коні. Спомини і враження. Вінніпег: Вид. т-ва «Волинь», 1972. 251 с.
24. Самчук У. На коні вороному. Спомини і враження. Вінніпег: Вид. т-ва «Волинь», 1990. 360 с.
25. Кіндратович П. Юрій Липа очима У. Самчука. *Яворівщина*. 1993. № 52. 15 травня. С. 2.
26. Янчук О. Юрій Липа в листах і спогадах сучасників. Одеса: УЧІ ім. Юрія Липи, 1998. 63 с.
27. Руснак С. Мемуарний нарис про Юрія Липу в спадщині У. Самчука *Сьомі Липівські читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* / упоряд. С. Кучеренко; УКО, БФ ім. І. та Ю. Лип. Київ : УВС ім. Юрія Липи, 2015. С. 53–62.
28. Липа Ю. Розмова з порожнечою: На маргінесі статті У. Самчука «Крик в порожнечу». *Вістник*. Львів, 1933. Т. II. Кн. 5. С. 334–338.
29. Липа-Гуменецька М. Юрій Липа – письменник, мислитель, лікар (Перегляд польських архівів) *Юрій Липа: голос доби і приклад чину: збірник наукових праць* / відп. ред. Т. Салига; ЛНУ імені І. Франка. Львів, 2001. С. 204–212.
30. Бульба-Боровець Т. Армія без держави: слава і трагедія українського повстанського руху. Вінніпег : Волинь, 1981. 327 с.